

Муниципальное бюджетное общеобразовательное учреждение «Персирланская основная общеобразовательная школа» Ядринского района Чувашской Республики

МБОУ «Персирланская ООШ»

Рассмотрена

на заседании

методических

объединений

Протокол № 1

от «30» августа 2022г.

Согласована

Зам. директора по УВР

 /Л.Н.Былинкина/

«30» августа 2022г.

Утверждаю

Директор

МБОУ «Персирланская
ООШ»

 /С.Ю.Григорьева/

Приказ № 134

от «30» августа 2022г.

Рабочая учебная программа

Учебный предмет – родная (чувашская) литература

Класс: 6-9

Срок реализации программы: 2022-2023 учебный год

Рабочую учебную программу составил учитель чувашского языка и литературы:
Клочкова Наталия Владимировна

Ӏнлантарни (6 класс)

Ӏс программине сак документсене тепе хурса тунӀ:

- **стандарт:** Государственный образовательный стандарт основного общего образования (приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 17.12.2010 г. № 1897);

- **программа:** ТӀван литература. ТӀслӀх программа: чӀваш шкулӀн 5-9-мӀш класӀсем валли / ЧӀваш Республикин ВӀренӀ тата сӀмрӀксен политикин министерстви; Н.Г.Иванова, Е.А.Майков хатӀрленӀ. – Шупашкар: ЧӀваш кӀнеке издательстви, 2016.

-**программа:** Основная образовательная программа основного общего образования МБОУ «Персирланская ООШ»;

-**положения** о рабочих программах МБОУ «Персирланская ООШ»;

«ЧӀваш литература» предметӀн теӀп тӀллевӀсемпе задачисем:

ВӀрентӀ тӀллевӀсем: сапӀрлӀх; пӀлӀ; аталантару;

- вулавпа вӀренӀ урлӀ илемлӀх ӀнкарӀвне, тӀрӀслӀх туйӀмне аталантарасси, илемлӀ сӀнарпа сӀнарлӀх пӀлӀвне туйма, хаклама хӀнӀхтарасси, сӀхӀнуллӀ шухӀшлава тарӀнлатса пырасси;

- чӀваш халӀх сӀмахлӀхӀе сӀруллӀ сӀмахлӀх хайлавӀсен чи паха тӀслӀхсемпе паллаштарасси;

- хайлавсенче пурнӀс пулӀмӀсем мӀнле палӀрнине хаклама хӀнӀхтарасси;

- ачасене Ӏнерсен тата сӀмах ӀнерӀн пулӀмӀсене тӀрӀс Ӏнланма, Ӏша хывма вӀрентесси.

ВӀрентӀ предметӀн задачисем:

- илемлӀ хайлавпа паллаштарнӀ май ачасен кӀмӀл-туйӀмне аталантармалла, халӀх этикипе халӀх педагогики сӀне таянса вӀсен Ӏс-тӀнӀнчи сӀпайлӀха, сӀрацулӀха упраса хӀвармалла;

- ачасене вулама, вуланине Ӏнланма, сӀнарсене хак пама, жанрсене, литература теорийӀн ансат ӀйтӀвӀсене пӀлме, вӀсем пурнӀса мӀнлерех сӀтатнине чухлама хӀнӀхтарса сӀтермелле;

- илемлӀ хайлавӀн тишкерӀвӀе сӀхӀннӀ Ӏнлавсемпе паллаштармалла: хайлав теми; литература геройӀ, унӀн характерӀ (ӀсӀсем, хӀйне мӀнле тытни, сӀн-сӀпачӀ, пуплевӀ, шухӀшӀ-кӀмӀлӀ); автор, характеристика, илемлӀ пайрӀмсем; сюжет (хайлаври Ӏс-пус, сӀнланнӀ сӀнсем, пейзаж, интерьер); пуплеве илемлетекен мелсем; пафос (хавха); прозӀллӀ тата сӀвӀллӀ пуплев.

ВӀренӀ пособиӀ:

Т 13 ТӀван литература: вӀренӀпе вулав кӀнеки. 6-мӀш класс валли / Н.Г. Иванова сӀрса-пухса хатӀрленӀ. – Шупашкар: ЧӀваш кӀнеке издательстви, 2017. – 287 с. ISBN 978-5-7670-2666-1

Килти вулав кӀнекисем

Килти вулав кӀнеки, 6-мӀш класс валли /Г. Г.Иванов, Е. Г. Крышкина пухса хатӀрленӀ. – Шупашкар. ЧӀваш к.неке изд-ви: 2007.

ВӀрентӀ предметӀн вырӀнӀ:

ТӀван литературӀна вӀрентме 6 класра пурӀ 68 сехет - эрнере 2 сехет уйӀрнӀ.

ЧӀваш литературине вӀренин результатӀсем

ХаркамлӀх (личностные) результатӀсем:

- ачасенче чӀвашлӀх туйӀмӀсене аталантарни;

- чӀн-чӀн гражданин пулма вӀренин;

- хайлава вуласа демократилӀх тата сӀнлӀх туйӀмӀсем йӀркеленни;

- тӀван ен культурине, йӀли-йӀркине, тӀнне пӀлме пуслани, РацсӀйри ытти халӀх культурипе тата тӀнӀе паллашни;

- халӀха юратма тата ытти халӀх сӀннисене хисеплеме вӀренин;

- РацсӀйри тӀрлӀ халӀх мораль нормине пӀлсе вӀсене хисеплесе пурӀнма вӀренин;

- сӀмьене, сӀмьери пахалӀха, сӀт сӀнталӀка хисеплеме, юратма вӀренин;

- сывлӀхлӀ пурнӀс йӀрки кирлине палӀртма, хӀйсен тата ыттисен сывлӀхне упрама вӀренин;

- хальхи пурнаҗра хайсене мёнле тытма май пуррине пёлтерни, пёр-пёринпе килёштерсе пуранма вёренни;

- вёреннин усси пурнаҗра кирлине ёнентерни;

- эстетика туйамёсене тата чун-камала аталантарни;

Пур предмета та вёренме кирлэ (метапредметные) результатсем:

- вёренүри тёллевсене, задачасене аңланма май парать; пултарулах (творчество) ёҗёсене пурнаҗлама вёрентни;

- вёренүре планлас, хакламалли ёҗсене тёрёс пурнаҗлама хистет, тёллевсене пурнаҗа кёртнэ чух аңаҗла җула суйласа илме пулашни;

- вёренүри аңаҗупа аңаҗусарлах салтавёсене аңланма май парать, тёрёс җул җине таратни;

- логикалла танлаштарав, тишкерёве, пётёмлетёве алла илме тата илемлэ, наукалла тата ытти литературари салтавпа следстви хушшинчи җыханав курма вёрентни;

- урах халах җыннисемпе пёрлехри ёҗсен тёллевёсене палартма пултарма, рольсене уйарма, хире-хирёҗле тёрёсле, хутшанакан җынсен тата хаван ёҗёсене кирлэ пек хаклама, конфликтла ситуацисене татса пама, партнер поведенин уйрамлахне хисеплесе пахма хистени;

- предметри тата ытти предметсен хушшинчи базалла аңланусене уҗамлатма пулашни.

Предмета вёреннин (предметные) результатёсем:

- литература халах тата тёнче культурин пуламё пулнине туйтарни;

- халахан ас-хакалпа шухаш-камал интересёсене тата йали-йёркине сыхласа хаварма, малалла

тазма пулашни;

- ырас литературипе җаваш литературин пёрпеклех пуянлахёсене җыхантарни;

- вулав кашни җынна аталантарнине тата системалла вулав кирлине туйтарни;

- ачасен тёнче курамне аталантарни, Раҗҗей историйёпе тёнче культуре пёлтерни, малтанхи

ас-хакалпа шухаш-камал интересёсене йёркелени;

- ыра усалран уйарса илме вёрентни;

- вуланин тёллевне аңланса илме пулашни;

- тёрлэ вулава уса курни те текстан содержанияне аңланса илме пулашни;

- тёрёс хак пама пултарни ыйтава сётсе явма, хайсен хуравне җиреплетме ханхтарни, геройсене

камал-сипет енчен тёрёс хак партарни;

- калаҗу тата вулав компетентне йёркелесе пыни;

- ачасенчи пёлүлех шайне, ас-хакалпа шухаш-камал интересёсене, творчествалла ёҗлеме пултарассине аталантарни;

- тёрёс ыйту лартса тёрёс хурав пама вёрентни; вулакан хайлавсенче салтавпа следстви хушшинчи җыханав палартни;

- этикет нормисене паханса калаҗма вёрентни;

- монологла калаҗав аталантарни;

- диалога кёме, ыттисене итлеме вёрентни;

- хайсен шухашне аргументлама, урах шухаша йышанма, урах халах культуре аңланма хистени;

- илемлэ хайлавсене наукалла е ытти популярла хайлавсенчен уйарса илме пултарни;

- илемлэ хайлав темине, тёп шухашне палартни, текста кирлэ шайра тишкерни: җёлхе енчен те, литература теорийё енчен те;

- кашни ача хайлава аңланма вёренни, җав хайлав патне кашнин хайён туйамё җурални;

- хайлаври пуламсене, ситуацисене тёрёс хак пама вёренсе пыни;

- илемлех мелёсене, санарлахан уйрамлахёсемпе мелёсене, пулев фигурисене, стильне, вёсене

мён тёллеве уса курнине палартни;

- персонажсене туллин тишкерни, хак пани (мён пур енчен: вёсен ёҗёсенчен пуласа тыткаларашё, санё-пичё, тумё таранченех);

- хайсене килёшекен литературана суйласа илме ханхни, пулашу материалёпе, информации

илес тёлёшпе ытти справочниксемпе уса курма вёренни.

Вёренкенён пултармалла:

6 класс пётернё сёре

- вёреннё хайлавсен ячёсемпе палларах авторёсене;
- хайлаври ёссен йёркине (сюжета), сáнарсене, вёсем хушшинчи сыхáнава;
- литература теорине (программáра палáртнине);
- программáра катартнá текста пáхмасáр лайáх калама.
- сыравсá пурнáсри ўкерчёксене мёнле сáнланине курма, тавсáрса илме;
- хайлаври илемлэх мелёсене тупма, вёсемпе сыравсá мёншён уса курнине áнлантарса пама;
- хайлаври тёп сáнарпа ытти сáнарсене, вёсен ёсне-хёлне, тыткаларáшне, шухáшне, кáмáлне кáтартса характеристика пама;
- илемлё литература, áслáлáх тата публицистика хайлавёсене тёрёс, усáмлá вулама;
- илемлё литература хайлавёсене сáнарсен расна сассине палартса вулама;
- эпика хайлавён е уйрам сыпáксен содержанине туллин, кёскен, суйласа илсе каласа е сырса пама;
- вуласа тухнá хайлав сáнчен харпáр хáй шухáшне пёлтерсе калама е сырса пама; Ыйтáва хуравлама, тёп сáнарсене хаклама;
- эпика хайлавён е унán пёр сыпáкён ансáр тата анлá планне тума;
- килте вуланá хайлавán уйрáм курáнавёсемпе сáнарсем сáнчен хáй шухáшне каласа пама;

«Чáваш литератури» предметán содержанийё:

6 класс

«Литература – пурнáс тёкёрё» кўртём урок.

Юрá – халáх чунё. Халáх юррисем. Пир сáпакансен юрри. Хурán сұлси. Халáх юррисен сáнарлáхёпе илемлэхё.

Автор юррисем. Федор Павлов «Вёлле хурчё». Илле Тукташ «Хёл илемё».

Автор юррисенчи илемлэх мелёсем.

Усал – утпа, ырри суран сўрет. Митта Васлейё «И мён пуян...». Юхма Мишши «Сёр улми аврипе Мáян». Иван Лисаев «Чире парánма суралман». Людмила Сачкова «Оля – Улькка». Хайлаври хавха тата ытарлá кулáш.

Сынна сума сáвакан – хáй те сумлá пулакан. Антип Николаев «Юра асламáшё». Ева Лисина «Сáкáр чёлли». Лидия Сарине «Кукамай». Петёр Эйзин «Йáмрапа хурán». Калав сюжечё тата герой характерё.

Ырри – чуншáн, хитри - кусшáн. Геннадий Айхи «Сын тата сцена». Стихван Шавли «Вёсқён Васса». Николай Исмуков «Кёрхи илем». Валентина Элпи «Илемлэхе курма пўрнё ача». Ўнер тёсёсем.

Ўркев ўкерет, ёсченлэх сёклет. Алексей Воробьев «Сáкáр». Василий Давыдов-Анатри «Кётмен инкек». Василий Петров «Кáкшáм». Валери Туркай «Ниме». Поэзи чёлхи. Сáвá виçисем.

Пул áслá, тавсáруллá. Петёр Хусанкай «Сёр чáмáрё тавра. Кёнекесё», «Чáвашран Ньютонсем тухасса эп шанатáп». Иван Ахрат «Юрлакан кёленчесем». Юрий Семенгер «Вилёме улталани». Литература героине сáнлани.

Туслáх, тáванлáх, чáтáмлáх. Ольга Туркай «Туслáх вáйё». Анатолий Хмыт «Рафик». Драма тытáмё.

Халáхшáн ырá ёс туни – тивёс, телей, савáнáс. Василий Алентей «Тáшман чеелэхё». Александр Галкин «Чёрё парне». Виталий Енёш «Пёчёк паттáрсем», «Каламаллине каламаллах».

Тáван литература тёнче шáйне сарáлни. Айхипе пёрле. Атáл тáрэхёнчи халáхсен юррисем. Геннадий Айхи «Ўсет – пёлў, иртсе пырать кун-сұлáм...». Чáваш тёнчекурáмне кáтартакан хайлавсем.

Тáван чёлхе – Турá панá чёлхе, áна манма юрамасть. Тёрёк халáхён пуянлáхё. Ата Аджанов «Тупа» (туркмен литературинчен). Наби Хазри «Чинара» (азербайджан литературинчен). Сафуан Алибаев «Кáйáксенчен ырра эп вёренетёп» (пушкáрт

литературинчен). Айбек «Сәртсем-тусем» (узбек литературинчен). Темәпа тәп шухәш пәрпекләхә.

Чăваш литература урокĕсен тематика планĕ -6 класс (68 сехет)

Урок йĕрки	Урок теми	Урок шучĕ
	Литература – пурнăç тĕкĕрĕ (1 сехет)	
1.	Күртĕм. Литература – пурнăç тĕкĕрĕ.	1
	Юрă-халăх чунĕ (5 сехет)	
2.	Халăх юррисем. «Алран кайми аки-сухи», «Уй варринче», «Пир çапакансен юри» хайлавсен темипе тĕп шухăшĕ	1
3.	«Хурăн çулçi».Халăх юррисен сăнарлăхĕпе илемлĕхĕ	1
4.	Литература юррисенчи сăвапа кĕвĕ пĕрлĕх. Ф.Павлов. «Хитре», «Вĕлле хурчĕ»	1
5.	И.Тукташ. «Хĕл илемĕ». Литература юррисенчи илемлĕх мелĕсем	1
6.	П.Г.Кипарисовăн «Юрă» картини тăрăх сăнлав сочиненийĕ сыраси.	1
	Усал-утпа, ырри çуран çÿрет (7 сехет)	
7	Митта Ваçлейĕ. «И мĕн пуян».	1
8	Юхма Мишши «Çĕр улмипе аврипе мăян» юптару	1
9.	Иван Лисаев. «Чире парăнма çуралман» повеç. Теми, тĕп шухăшĕ.	1
10	Иван Лисаев. «Чире парăнма çуралман» повеç. Теми, тĕп шухăшĕ.	1
11.	Л.Сачкова. «Оля-Улькка» калав..Тĕп теми, тĕп шухăшĕ, сюжетĕ (ĕçсен йĕрки).	1
12.	Хайлаври хавха тата ытарлă кулăш.	1
13.	Килти вулав урокĕ: «Ырă кăмăллă, тÿрĕ чунлă пулар» (В.Туркайăн «Йывăр - çын пулма» хайлавĕнчи сăмах асталăхĕ. Е.Нарпи «Ултав» хайлав).	1
14.	Ю.И.Богдяжпа М.Ю.Богдяжăн «Туслă ҫемье» ўкерчĕкĕ тăрăх сăнлав сочиненийĕ сыраси.	1
	Сынна сума сăвакан хай те сумлă пулакан (7 сехет)	
15	А.Николаевăн «Юра асламăшĕ» хайлавĕ, унан темипе тĕп шухăшĕ.	1
16	Ева Лисина. «Çăкăр чĕлли» калав. Ёç йĕрки, сăнарсем.	1

17	Ева Лисина. «Сәкәр чәлли» калав. Илемлөх меләсем.	1
18	Лидия Сарине. «Кукамай» калав. Теми, тәп шухәшә.	1
19	П.Эйзинән «Йәмрапа хурән» сәвви, хайлавән темипе тәп шухәшә	1
20	Калав сюжечә тата герой характерә.	1
21	Сочинени. «Сынна сума сәвакан хай те сумлә пулакан».	1
	Ырри – чуншән, хитри – кушшән (7 сехет)	
22.	Геннадий Айхи. «Сын тата сцена» сә.	1
23	Стихван Шавли «Вәскән Ваҗса» сәвә.	1
24	Николай Исмуков «Кәрхи илем».	1
25	В.Элпин «Илемлөхе курма пүрнә ача» калавәнчи әссен йәрки	1
26	В.Элпин «Илемлөхе курма пүрнә ача» калавәнчи әссен йәрки	1
27	«Чыса сәмрәкран упра» килти вулав урокә (Е.Нарпин «Тивәс» калавә)	1
28	Ўнер тәссәсем.	
29	ҖП. «Әпә калав сәратәп». Ю.И.Богдяжа М.Ю.Богдяжән «Чушкәлла» үкерчәкә тәрәх сәнлав сочиненийә сәрасси.	1
	Ўркев үкерет, әсченлөх сәклет (8 сехет)	
30	Алексей Воробьев. «Сәкәр» сәвә. Хайлав теми, тәп шухәшә, сәвә виҗи, ритмә, рифми.	1
31	Ваҗлей Давыдов-Анатри. «Кәтмен инкек» калав.	1
32	Василий Петров «Кәкшәм».	
33	В.Туркайән «Ниме», хайлавән теми, әссен йәрки.	1
34	Поэзи чәлхи. Сәвә виҗисем.	1
35	Хайлав тытәмә. Сочинени сәрма хатәренесси.	1
36	Ә.Х.Мавлютовәпа А.Н.Алимасовоән «Әснә кура хисепә» үкерчәкә тәрәх сочинени сәрасси.	1
37	Килти вулав. З. Нестерован «Янттине хапсәнакан» хайлавә е ытти произведенисем	1
	Пул әслә, тавсәруллә (6 сехет)	1
38	Петәр Хусанкай. «Сәр чәмәрә тавра», «Кәнекесә», «Чәвашран Ньютонсем тухасса эп шанатәп».	1

39	Петёр Хусанкай. «Чăвашран Ньютонсем тухасса эп шанатăп».	1
40	И.Ахратан «Юрлакан келенчесем» хайлавĕ, унан темипе тĕп шухăшĕ, тытăмĕ	1
41	Ю.Сементер «Вилĕме улталани» юмах.	1
42	Литература геройне сăнлани.	1
43	Ф.П.Решетникован «Каллех «иккĕ» ўкерчĕкĕ тăрăх сочинени ғырасси	1
Туслăх, тăванлăх, чăтăмлăх (5 сехет)		
44	Ольга Туркай «Туслăх вайĕ».	1
45	Ольга Туркай «Туслăх вайĕ».	1
46	Анатолий Хмыт «Рафик».	1
47	Драма тытăмĕ.	1
48	Н.В.Овчинникован «Çерçисем» ўкерчĕкĕ тăрăх сочинени ғырасси.	1
Халăхшăн ыраĕ ёç туни – тивĕç, телей, савăнăç (5 сехет)		
49	Василий Алентей. «Тăшман чеелĕхĕ»	1
50	Александр Галкин. «Чĕрĕ парне».	1
51	Виталий Енĕш. «Пĕчĕк паттăрсем».	1
52	Каламаллине каламаллах.	1
53	«Усалтан хăтăласчĕ» лэпбук.	1
Тăван литература тĕнче шайне сарăлни (4 сехет)		
54	Айхипе пĕрле.	1
55	Атăл тăрăхĕнчи халăхсен юрисем.	1
56	Чăваш тĕнчекурăмне кăтартакан хайлавсем.	1
57	Изложени.	1
Тăван чĕлхе – Турă панă чĕлхе, яна манма юрамасть (сехет)		
58	Ярăмри шăрçасен асмлă çути.	1
59	Тĕрĕк халăхĕн пуянлăхĕ.	1
60	Ата Аджанов. «Тупа»	1
61	Наби Хазри. «Чинара».	1
62	Сафуан Алибаев. «Кайăксенчен ыраа эп вĕренетĕп».	1

63	Айбек. «Сартсем-тусем».	1
64	Темӓпа тап шухӓш пӓрпеклӓхӓ.	1
65	Вӓреннине аса илни.	1
66	Вӓреннине аса илни.	1
67	Вӓреннине аса илни.	1
68	Пӓтӓмлетӓ урокӓ.	1

Ӓнлантарни (7 класс)

Ӓс программине ҫак документсене тӓпе хурса тунӓ:

- **стандарт:** Государственный образовательный стандарт основного общего образования (приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 17.12.2010 г. № 1897);

- **программа:** Тӓван литература. Тӓслӓх программа: ҫӓваш шкулӓн 5-9-мӓш класӓсем валли | Ҫӓваш Республикин Вӓренӓ тата ҫамрӓксен политикин министерстви; Н.Г.Иванова, Е.А.Майков хатӓрленӓ. – Шупашкар: Ҫӓваш кӓнеке издательстви, 2015.

-**программа:** Основная образовательная программа основного общего образования МБОУ «Персирланская ООШ»;

-**положения** о рабочих программах МБОУ «Персирланская ООШ»;

Тӓван литературӓна вӓрентме хальлӓхе вӓренӓ планӓнче 7 класра 68 сехет, эрнере 2 сехет уйӓрнӓ. Ку сехетсен шутне литература аталанӓвӓн тапхӓрӓсене, ҫыравҫӓсен пурнӓҫӓпе литературӓри пултарулӓхне, текста тишкересси; литература теорийӓн тӓп ӓнлавӓсемпе паллаштарасси; ҫыру ӓҫӓсем ирттересси, вӓреннине аса илесси, илемлӓ сӓмахлӓх пултарулӓхне аталантарасси кӓрет.

Ҫӓваш шкулӓнче вырӓс литературине ҫӓваш литературипе пӓр харӓсах вӓрентни вӓренӓ вӓхӓтне перекетлеме, теори материалне хӓвӓртрах пӓхса тухма май парать.

7 класра тӓван сӓмахлӓха вӓрентесси халӓх традицийӓсем ҫинче никӓсленет. Ку класра халӓх сӓмахлӓхӓн тата тӓван литературӓн ачасене ӓс ҫемми илемлӓ хайлавӓсем тӓп вырӓнта тӓраҫӓ.

Ҫӓваш литератури предмечӓ умне ҫакӓн пек ӓссем тухса тӓраҫӓ :

Вӓрентӓ тӓллевӓсем:

-вулавпа вӓренӓ урлӓ илемлӓх ӓнкарӓвне, тӓрӓслӓх туйӓмне аталантарасси, илемлӓ сӓнарпа сӓнарлӓх пӓлӓвне туйма, хаклама хӓнӓхтарасси, ҫыхӓнуллӓ шухӓшлава тарӓнлатса пырасси;

-ҫӓваш халӓх сӓмахлӓхӓпе ҫыруллӓ сӓмахлӓх хайлавӓсен чи паха тӓслӓхсемпе паллаштарасси;

-хайлавсенче пурнӓҫ пулмӓсем мӓнле палӓрнине хаклама хӓнӓхтарасси;

-ачасене ӓнерсен тата сӓмах ӓнерӓн пулӓмӓсене тӓрӓс ӓнланма, ӓша хывма вӓрентесси.

Вӓрентӓ предмечӓн задачисем:

-илемлӓ хайлавпа паллаштарнӓ май ачасен кӓмӓл-туйӓмне аталантармалла, халӓх этикипе халӓх педагогика ҫине таянса вӓсен ӓс-тӓнӓнчи сӓпайлӓха, ҫураҫулаха упраса хӓвармалла;

-ачасене вулама, вуланине ӓнланма, сӓнарсене хак пама, жанрсене, литература теорийӓн ансат ыйтӓвӓсене пӓлме, вӓсем пурнӓҫа мӓнлерех ҫутатнине чухлама хӓнӓхтарса ҫитермелле;

-илемлӓ хайлавӓн тишкерӓвӓпе ҫыхӓннӓ ӓнлавсемпе паллаштармалла: хайлав теми; литература геройӓ, уӓн характерӓ (ӓҫӓсем, хӓйне мӓнле тытни, сӓн-сӓпачӓ, пуплевӓ, шухӓшӓ-кӓмӓлӓ); автор, характеристика, илемлӓ пайрӓмсем; сюжет (хайлаври ӓс-пуҫ,

сӑнланӑ ҫынсем, пейзаж, интерьер); пулпеле илемлетекен мелсем; пафос (хавха); прозӑллӑ тата сӑвӑллӑ пулпел.

Вӑрентӑ предметӑн вырӑнӑ:

Пӑтӑмӑшле вӑтам пӑлӑ паракан шкулти 7 класс ачисем тӑрлӑ шайлӑ пӑлӑллӑ. Чӑваш литературипе сехет шучӑ базислӑ плана пӑхӑнса тӑрат. Сехетсен шучӑ - 68 сехет (ӑрнере икӑ сехет).

Вӑренӑ пособиӑ:

Т 13 Тӑван литература: Вӑренӑпе вулав кӑнеки. 7-мӑш класс валли / Н. И. Степанова, П. Н. Метин пухса-ҫырса хатӑрленӑ. – Иккӑмӑш кӑларӑм. – Шупашкар: Чӑваш кӑнеке издательстви, 2020. – 319 с. ISBN 978-5-7670-2935-8

Килти вулав кӑнекисем

Килти вулав кӑнеки, 7-мӑш класс валли /Н. Г.Иванова пухса-ҫырса хатӑрленӑ. – Шупашкар. Чӑваш к.неке изд-ви: 2008.

Чӑваш литературине вӑренин результатӑсем

Харкамлӑх (личностные) результатӑсем:

- ачасенче чӑвашлӑх туйӑмӑсене аталантарни;
- чӑн-чӑн гражданин пулма вӑрени;
- хайлава вуласа демократилӑх тата ҫынлӑх туйӑмӑсем йӑркелени;
- тӑван ен культурине, йӑли-йӑркине, тӑнне пӑлме пуҫлани, Раҫҫейри ытти халӑх культурипе тата тӑнне паллашни;
- халӑха юратма тата ытти халӑх ҫыннисене хисеплеме вӑрени;
- Раҫҫейри тӑрлӑ халӑх мораль нормине пӑлсе вӑсене хисеплесе пурӑнма вӑрени;
- ҫемьене, ҫемьери пахалӑха, ҫут ҫанталӑка хисеплеме, юратма вӑрени;
- сывлӑхлӑ пурнӑҫ йӑрки кирлине палӑртма, хӑйсен тата ыттисен сывлӑхне упрама вӑрени;
- хальхи пурнӑҫра хӑйсене мӑнле тытма май пурине пӑлтерни, пӑр-пӑринпе килӑштерсе пурӑнма вӑрени;
- вӑренин усси пурнӑҫра кирлине ӑнентерни;
- эстетика туйӑмӑсене тата чун-кӑмӑла аталантарни;

Пур предмета та вӑренме кирлӑ (метапредметные) результатсем:

- вӑренӑри тӑллевсене, задачӑсене ӑнланма май парать; пултарулӑх (творчество) ӑҫӑсене пурнӑҫлама вӑрентни;
- вӑренӑре планлас, хакламалли ӑҫсене тӑрӑс пурнӑҫлама хистет, тӑллевсене пурнӑҫа кӑртнӑ чух ӑнӑҫлӑ ҫула суйласа илме пулӑшни;
- вӑренӑри ӑнӑҫупа ӑнӑҫусӑрлӑх сӑлтавӑсене ӑнланма май парать, тӑрӑс ҫул ҫине тӑратни;
- логикӑллӑ танлаштарӑва, тишкерӑве, пӑтӑмлетӑве алла илме тата илемлӑ, наукӑллӑ тата ытти литературӑри сӑлтавпа следстви хушшинчи ҫыхӑнӑва курма вӑрентни;
- урӑх халӑх ҫыннисемпе пӑрлӑхри ӑҫсен тӑллевӑсене палӑртма пултарма, рольсене уйӑрма, хире-хирӑҫле тӑрӑслеме, хутшӑнакан ҫынсен тата хӑвӑн ӑҫӑсене кирлӑ пек хаклама, конфликтлӑ ситуацисене татса пама, партнер поведенин уйрӑмлӑхне хисеплесе пӑхма хистени;
- предметри тата ытти предметсен хушшинчи базӑллӑ ӑнланусене уҫамлатма пулӑшни.

Предмета вӑренин (предметные) результатӑсем:

- литература халӑх тата тӑнче культурин пулӑмӑ пулнине туйтарни;
- халӑхӑн ӑс-хакӑппа шухӑш-кӑмӑл интересӑсене тата йӑли-йӑркине сыхласа хӑварма, малалла тӑсма пулӑшни;
- вырӑс литературипе чӑваш литературин пӑрпеклӑх пуянлӑхӑсене ҫыхӑнтарни;
- вулав кашни ҫынна аталантарнине тата системӑллӑ вулав кирлине туйтарни;
- ачасен тӑнчекурӑмне аталантарни, Раҫҫей историйӑпе тӑнче культурине пӑлтерни, малтанхи ӑс-хакӑппа шухӑш-кӑмӑл интересӑсене йӑркелени;
- ырра усалран уйӑрса илме вӑрентни;
- вуланин тӑллевне ӑнланса илме пулӑшни;

- тёрлө вулава усă курни те текстăн содержанияне аңланса илме пулăшни;
- тёрёс хак пама пултарни ыйтăва сўтсе явма, хайсен хуравне сирёплетме хăнăхтарни, геройсене
- кăмăл-сипет енчен тёрёс хак партарни;
- калашу тата вулав компетентне йёркелесе пыни;
- ачасенчи пёлулех шайне, ас-хакълпа шухаш-кăмăл интересёсене, творествълла ёсleme пултарассине аталантарни;
- тёрёс ыйту лартса тёрёс хурав пама вёрентни; вулакан хайлавсенче сълтавпа следстви хушшинчи сыханăва палартни;
- этикет нормисене пăханса калашма вёрентни;
- монологла калашăва аталантарни;
- диалога кёме, ыттисене итleme вёрентни;
- хайсен шухашне аргументлама, урăх шухаша йышанма, урăх халăх культурина аңланма хистени;
- илемлө хайлавсене наукалла е ытти популярла хайлавсенчен уйарса илме пултарни;
- илемлө хайлав темине, теп шухашне палартни, текста кирлө шайра тишкерни: чёлхе енчен те, литература теорийё енчен те;
- кашни ача хайлава аңланма вёрени, сав хайлав патне кашнин хайён туйамё сурални;
- хайлаври пуламсене, ситуацисене тёрёс хак пама вёренсе пыни;
- илемлөх мелёсене, сăнарлахан уйрамлахёсемпе мелёсене, пуплев фигурисене, стильне, вёсене
- мён теллевпе усă курнине палартни;
- персонажсене туллин тишкерни, хак пани (мён пур енчен: вёсен ёсёсенчен пусласа тыткаларашё, санё-пичё, тумё таранченех);
- хайсене килёшекен литературана суйласа илме ханăхни, пулăшу материалёпе, информаци илес телёшпе ытти справочниксемпе усă курма вёрени.

Вёренекенён пултармалла:

7 класс пётрнё сёре

- хайлавсен авторне тата хайлава мёншён сълпа ят панине аңлантарма;
- вёреннё хайлавсен темипе теп шухашне, тытамён уйрамлахёсене кăтартма; хайлавсенчи ёссен йёркине, сăнарсене пёр-пёринпе танлаштарма, вёсен хушшинчи сыханăва палартма;
- литература хайлавёсен илемлөх мелёсене тишкерме;
- драма, лирика тата лиро-эпика хайлавёсен уйрамлахёсене усса пама;
- программара кăтартна текстсене пăхмасёр калама;
- сыравса тунă сăмахсене курма, тавсарса илме, саван евёрлө пёчёк сценасем: калавсем, юрасем, ўкерчёк-тёрленчёк сырма;
- хайлаври ёссен йёркипе тытамён пёлтерёшне усса пама;
- хайлаври илемлөх мелёсене тупма, вёсен шухашпа сăнарлах пёлтерёшне кăтартма;
- учитель ыйтавёсемпе сыхантарса литература геройне характеристика пама;
- хайлаври геройсене пёр-пёринпе тата пурнасри сынсемпе танлаштарма;
- илемлө литература, аслалăх тата публицистика хайлавёсене тёрёс вулама, кирлине сырса илме;
- вёреннё хайлав синчен каласа пама; ыйтăва туллин хуравласа, сăнарсене уйрамман танлаштарса, ушканласа сăнарлама, сочинени сырма;
- прозалла савă хайлама;
- эпика хайлавён е унан пёр сыпакён планне тума;
- килте вуланă е ытти ўнер хайлавё синчен (харпёр хай шухашне пёлтерсе) калама е сырма;
- хасатри тавлашу материалёсене сўтсе явна чухне хайён шухашне усса пама, интервью илме, репортаж е тёрленчёк сырма, стена хасачё, журнал каларма;
- хрестоматири тата вуланă кёнекесенчи аңлантарса панă материалпа, словарьсемпе, справочниксемпе усă курма.

«Чăваш литератури» предметăн содержанияне:

7 класс

«Литература – сáмах ўнерё» кўртём урок.

Халáх сáмахлáхё. Истори юррисем. Истори юррисен поэтики.

Вáйá-улах, хáна юррисем. *Юрá сáввисен сáнарлáхё.*

Истори халапёсем. Улáп халапёсем. *Чáваш халáх эпосё.*

Сýруллá сáмахлáх. Пусмáрпа тёттёмлехе хирёс. Сёспёл Мишши «Иртнё самана», «Хурсá шанчáк», «Пуласси». Семен Элкер «Хён-хур айёнче». Валери Туркай «Чáваш тупи». *Эпика, лирика, драма хайлавёсен тён уйрáмлáхёсем.*

Ялан áспа сýресен ялти ватá ятламасть. Трубина Мархви «Хáнаран». Владислав Николаев. «Дипломлá Тиха» юптару. «Пакша - уявра» юптару. *Эпика хайлавёсен уйрáмлáхёсем. Сýннáн тулаш тата шалаш илемё.*

Чáвашра вáрман та чáвашла кашлать. Петёр Хусанкай «Сáмах хáвачё», «Сёр-шывáмсáм, Чáваш сёр-шывё ». Анатолий Ырýят «Эп - чáваш». Альберт Канаш «Тáван чёлхене». *Лирика хайлавёсен уйрáмлáхёсем. Лирика геройё. Лирикáллá сáвá. Лирика тёсёсем.*

Шанчáклá тус – пурнáс сиплэхё. Архип Александров «Пирён лагерь». Николай Симунов «Сурпан тёрри». *Драма хайлавёсен уйрáмлáхёсем. Драма тёсёсем.*

Лáйáх ят мултан паха. Григорий Луч «Чун туйáмё». Александра Лазарева «Урок пусланчё». Мётри Кипек «Кáйáк тусё». *Хайлаври хирёс тáру (конфликт).*

Печёк сýннáн пысáк чунё. Юрий Скворцов «Пушмак йёрё». Илпек Микулайё «Тимёр». Любовь Мартýянова «Пустахсем». *Танлаштаруллá характеристика. Психологиллэ сáнлáх. Аири монолог.*

Сула тухсан юлташу хáвáнтан лáйáхрах пултáр. Тихáн Петёркки «Сил-тáвáл». *Геройсен чёлхи, каласáвё. Сáмахсен ытарлá тата кусáмлá пёлтерёшё.*

Тáван литература тёнче шайне сарáлни. Джордж Байрон «Герой, сан хупáнчё кусу!» (Акáлчан литературинчен). Роберт Бёрнс «Кёске юмах». (Акáлчан литературинчен). *Хайлавсен тематики. Лирика геройё. Сáвá чёлхи*

Тáван чёлхе – сýт сáнталáк панá чёлхе. Абай Кунанбаев «Поэзи вáл – тёлёнмелле хáват». (Казах литературинчен). Саин Муратбеков «Сёнё юр». (Казах литературинчен). *Темáна тён шухáш пёрпеклэхё.*

Чáваш литература урокёсен тематика планё -7 класс (68 сехет)

Урок йёрки	Урок теми	Урок шучё
	Литература – сáмах ўнерё (1 сехет)	
1.	Кўртём. Литература – сáмах ўнерё.	1
	Халáх сáмахлáхё (8 сехет)	
2.	Истори юррисем.	1
3	Истори юррисен поэтики.	1
4	Вáйá-улах, хáна юррисем.	1
5	Юрá сáввисен сáнарлáхё.	1
6	Сочинени. «Юрá- халáх чунё».	1
7	Истори халапёсем.	1
8	Улáп халапёсем.	1
9	Сýру ёсё.	1

Сырулла сӓмахлӓх. Пусмӓрна тӓттӓмлӓхе хирӓс (9 сехет)		
10	Сеспӓл Мишши. "Иртнӓ самана" сӓвӓ.	1
11	"Хурсӓ шанчӓк" сӓвӓри паттӓрлӓх хавхи.	1
12	"Пуласси" сӓвӓра сӓнӓ саманашӓн ӓмӓтленни.	1
13	Сӓмен Элкер «Хӓн-хур айӓнче» поӓмӓри сыпӓк.	1
14	«Хӓн-хур айӓнче» поӓма сыпӓкӓсем.	1
15	«Хӓн-хур айӓнче» поӓма сыпӓкӓсем.	1
16	Валери Туркай "Чӓваш тупи".	1
17	Эпика, лирика, драма хайлавӓсен тӓп уйрӓмлӓхӓсем.	1
18	Сочинени, 81 стр.	1
Ялан ӓсна сӓресен ялти ватӓ ятламасть (5 сехет)		
19	Трубина Мархфин «Хӓнаран» калав.	1
20	Санькка вилӓмӓшӓн кам айӓплӓ?	1
21	Владислав Николаев "Дипломлӓ тиха", "Пакша - уявра".	1
22	Эпика хайлавӓсен уйрӓмлӓхӓсем. Сыннӓн тулаш тата шалаш илемӓ.	1
23	Сочинени «Уқсапала эрехех сӓнна ӓсран кӓларать».	1
Чӓвашра вӓрман та чӓвашла кашлатъ (6 сехет)		
24	Петӓр Хусанкай "Сӓмах хӓвачӓ", "Эпир пулнӓ,пур,пулатпӓр" сӓввисем.	1
25	Петӓр Хусанкай "Сӓмах хӓвачӓ", "Эпир пулнӓ,пур,пулатпӓр" сӓввисем.	1
26	Анатолий Ырӓят. "Эп - чӓваш" сӓвӓ.	1
27	Альберт Канаш. "Тӓван чӓлхене" сӓвӓ.	1
28	Лирика хайлавӓсен уйрӓмлӓхӓсем.	1
29	Сыру ӓсӓ.	1
Шанчӓклӓ тус - пурнӓс сиплӓхӓ (5 сехет)		
30	Архип Александров. "Пирӓн лагерь" калав.	1
31	Николай Симунов. " Сурпан тӓрри" пьеса сыпӓкӓсем.	1
32	Николай Симунов. " Сурпан тӓрри" пьеса сыпӓкӓсем.	1
33	Николай Симунов. " Сурпан тӓрри" пьеса сыпӓкӓсем.	1

34	Сочинени «Паттӑрсем ҫапӑсу хирӗнче ҫуралаҫҫӗ».	1
Лайӑх ят мултан паха (9 сехет)		
35	Григорий Луч. "Чун туйӑмӗ" калав.	1
36	Александра Лазарева. "Урок пусланчӗ" калав.	1
37	Александра Лазарева. «Урок пусланчӗ» калав.	1
38	Мӗтри Кипек "Кайӑк тусӗ" роман.	1
39	Мӗтри Кипек "Кайӑк тусӗ" роман.	1
40	Мӗтри Кипек "Кайӑк тусӗ" роман.	1
41	Мӗтри Кипек "Кайӑк тусӗ" роман.	1
42	Мӗтри Кипек "Кайӑк тусӗ" роман.	1
43	Ҫыру ӗҫӗ.	1
Сула тухсан юлташу хӑвӑнтан лайӑх пултӑр (5 сехет)		
44	Тихӑн Петӗррки. "Ҫил - тӑвӑл" повесть сыпӑкӗсем.	1
45	Тихӑн Петӗррки "Ҫил - тӑвӑл" повесть сыпӑкӗсем.	1
46	Тихӑн Петӗррки. "Ҫил - тӑвӑл" повесть сыпӑкӗсем.	1
47	Герой чӗлхи, калаҫӑвӗ. Сӑмахсен ытарлӑ тата куҫӑмлӑ пӗлтерӗшӗ.	1
48	Ҫыру ӗҫӗ.	1
Пӗчӗк ҫыннӑн пысӑк чунӗ (9 сехет)		
49	Юрий Скворцов "Пушмак йӗрӗ" калав.	1
50	Юрий Скворцов "Пушмак йӗрӗ" калав.	1
51	Илпек Микулайӗ. "Тимӗр" роман сыпӑкӗсем.	1
52	Илпек Микулайӗ. "Тимӗр" роман сыпӑкӗсем.	1
53	Илпек Микулайӗ. "Тимӗр" роман сыпӑкӗсем.	1
54	Любовь Мартьянова. "Пустахсем" калав.	1
55	Любовь Мартьянова. "Пустахсем" калав.	1
56	Танлаштаруллӑ характеристика.	1
57	Ҫыру ӗҫӗ.	1
Тӑван литература тӗнче шайне сарӑлни (4 сехет)		

58	Тӱван литература тӱнче шайне сарӱлни.	1
59	Акӱлчан литературинчен.	1
60	Хайлавсен тематики. Лирика геройӱ.Сӱвӱ чӱлхи.	1
61	Ҫыру ӱҫӱ.	1
	Тӱван чӱлхе - ҫут ҫанталӱк панӱ чӱлхе (9 сехет)	
62	Тӱван чӱлхе - ҫут ҫанталӱк панӱ чӱлхе.	1
63	Казах литературинчен.	1
64	Саин Муратбеков. «Ҫӱнӱ юр».	1
65	Саин Муратбеков. Ҫӱнӱ юр.	1
66	Темӱпа тӱп шухӱш пӱрпеклӱхӱ.	1
67	Ҫыру ӱҫӱ.	1
68	Пӱтӱмлетӱ урокӱ.	1

ӱлантарни (8 класс)

ӱҫ программине ҫак документсене тӱпе хурса тунӱ:

- **стандарт:** Государственный образовательный стандарт основного общего образования (приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 17.12.2010 г. № 1897);

- **программа:** Тӱван литература. Тӱслӱх программа: чӱваш шкулӱн 5-9-мӱш класӱсем валли | Чӱваш Республикин Вӱренӱ тата ҫамрӱксен политикин министерстви; Н.Г.Иванова, Е.А.Майков хатӱрленӱ. – Шупашкар: Чӱваш кӱнеке издательстви, 2015.

-**программа:** Основная образовательная программа основного общего образования МБОУ «Персирланская ООШ»;

-**положения** о рабочих программах МБОУ «Персирланская ООШ»;

Тӱван литературӱна вӱрентме хальлӱхе вӱренӱ планӱнче 7 класра 68 сехет уйӱрнӱ, эрнере – 2 сехет. Ку сехетсен шутне литература аталанӱвӱн тапхӱрӱсене, ҫыравӱсен пурнӱҫӱпе литературӱри пултарулаӱхне, текста тишкересси; литература теорийӱн тӱп ӱнлавӱсемпе паллаштарасси; ҫыру ӱҫӱсем ирттересси, вӱренине аса илесси, илемлӱ сӱмахлаӱх пултарулаӱхне аталантарасси кӱрет.

8 класри темӱсенчен пӱрисем литература ӱсӱмӱн уйрӱм тапхӱрӱсене сӱнласа параҫӱ, теприсем - уйрӱм ҫыравӱ пултарулаӱхне тӱпчесе-тишкерсе вӱренмеллисем.

Тӱп вырӱнта писательсемпе поэтсен, драматургсен чи паллӱрах хайлавӱсем.

Тӱван халаӱхӱн ӱс-хакӱл, кӱмӱл-сипет пуянлаӱхӱ ҫине таянса воспитани ӱҫне йӱркелемелле, унӱн ӱмӱрхи илемлӱх ӱнкарӱвне ӱса хывтармалла, ачасен шухӱшлавне тарӱнлатса пымалла.

8 класра темӱна тата хронологие, 9 класра жанр уйрӱмлӱхне тата хронологие историе, халаӱх, общество пурнӱҫне тӱпе хурса вӱрентмелле. ҫыравӱ биографийӱпе пултарулаӱхне тивӱҫлӱ истори лару-тӱрӱвӱпе ҫыхӱнтармалла. Ку пусӱмри ачасене вулама пысӱкрах хайлавсен сыпӱкӱсене панӱ.

Чăваш литератури предмечĕ умне çакăн пек ёçсем тухса тăраççĕ :

Вĕрентĕ тĕллевĕсем:

-вулавпа вĕренĕ урлă илемлĕх ăнкарăвне, тĕрĕслĕх туйăмне аталантарасси, илемлĕ сăнарпа сăнарлăх пĕлĕвне туйма, хаклама хăнăхтарасси, çыхăнуллă шухăшлава тарăнлатса пырасси,

-чăваш халăх сăмахлăхĕпе çыруллă сăмахлăх хайлавĕсен чи паха тĕслĕхĕсемпе паллаштарасси,

-хайлавсенче пурнăç пулăмĕсем мĕнле палăрнине хаклама хăнăхтарасси, - ачасене ўнерсен тата сăмах ўнерĕн пулăмĕсене тĕрĕс ăнланма, ăша хывма вĕрентесси,

-пуплев-хутшăну культурина аталантарасси,

Вĕрентĕ предмечĕн задачисем:

-илемлĕ хайлавпа паллаштарнă май ачасен кăмăл-туйăмне аталантармалла, халăх этикипе халăх педагогики çине таянса вĕсен ăс-тăнĕнчи сăпайлăха, çураçулăха упраса хăвармалла, -ачасене вулама, вуланине ăнланма, сăнарсене хак пама, жанрсене, литература теорийĕн ансат ыйтăвĕсене пĕлме, вĕсем пурнăçа мĕнлерех çутатнине чухлама хăнăхтарса çитермелле,

-илемлĕ хайлавăн тишкерĕвĕпе çыхăннă ăнлавсемпе паллаштармалла: хайлав теми, литература геройĕ, унăн характерĕ (ёçĕсем, хăйне мĕнле тытни, сăн-сăпачĕ, пуплевĕ, шухăшĕ-кăмăлĕ), автор, характеристика, илемлĕ пайрăмсем, сюжет (хайлаври ёç-пуç, сăнланнă çынсем, пейзаж, интерьер), пуплеве илемлетекен мелсем, пафос (хавха), прозăллă тата савăллă пуплев,

- тĕрлĕ предметсен çыхăнăвне пĕтĕмлетме май парасси,

-ачасен кăмăл-сипетне халăх педагогикипе эстетика, традицийĕсемпе философийĕ урлă аталантарасси,

-илемлĕ сăнарлăха туйма, хаклама хăнăхтарасси, çыхăнуллă шухăшлава тарăнлатса пырасси.

Вĕрентĕ предмечĕн вырăнĕ:

Пĕтĕмĕшле вăтам пĕлĕ паракан шкулти 8 класс ачисем тĕрлĕ шайлă пĕлĕллĕ. Чăваш литературипе сехет шучĕ базислă плана пăхăнса тăрат. Сехетсен шучĕ - 68 сехет (эрнере икĕ сехет).

Вĕренĕ пособиĕ:

Т 13 Тăван литература: вĕренĕпе вулав кĕнеки. 8-мĕш класс валли / В.П. Станьял, Е.А. Майков, О.А. Вишнева çырса-пухса хатĕрленĕ. – Шупашкар: Чăваш кĕнеке издательстви, 2019. – 319 с. ISBN 978-5-7670-2831-3

Чăваш литературина вĕренин результатĕсем

Харкамлăх (личностные) результатĕсем:

- ачасенче чăвашлăх туйăмĕсене аталантарни;

- чăн-чăн гражданин пулма вĕрени;

- хайлава вуласа демократилĕх тата сынлăх туйăмĕсем йĕркелени;

- тăван ен культурина, йăли-йĕркине, тĕнне пĕлме пуçлани, Раççейри ытти халăх культурипе тата тĕнĕпе паллашни;

- халăха юратма тата ытти халăх сыннисене хисеплеме вĕрени;

- Раççейри тĕрлĕ халăх мораль нормине пĕлсе вĕсене хисеплесе пурăнма вĕрени;

- ҫемьене, ҫемьери пахалăха, ҫут ҫанталăка хисеплеме, юратма вĕрени;

- сывлăхлă пурнăç йĕрки кирлине палăртма, хăйсен тата ыттисен сывлăхне упрама вĕрени;

- хальхи пурнăçра хăйсене мĕнле тытма май пуррине пĕлтерни, пĕр-пĕринпе килĕштерсе пурăнма вĕрени;

- вĕренин усси пурнăçра кирлине ҫенетерни;

- эстетика туйăмĕсене тата чун-кăмăла аталантарни;

Пур предмета та вĕренме кирлĕ (метапредметные) результатсем:

- вĕренĕри тĕллевсене, задачăсене ăнланма май парать; пултарулăх (творчество) ёçĕсене пурнăçлама вĕрени;

- вѣренўре планлас, хакламалли ёссене тѣрѣс пурнаѣслама хистет, тѣллевсене пурнаѣса кѣртнѣ чух а́наѣслă ҫула суйласа илме пулăшни;
- вѣренўри а́наѣсупа а́наѣсусăрлăх сăлтавѣссене а́нланма май парать, тѣрѣс ҫул ҫине тăратни;
- логика́ллă танлаштарăва, тишкерѣве, пѣтѣмлетѣве алла илме тата илемлѣ, наука́ллă тата ытти литература́ри сăлтавпа следстви хушшинчи ҫыхăна́ва курма вѣрентни;
- урăх халăх ҫыннисемпе пѣрлѣхри ёҫсен тѣллевѣссене палăртма пултарма, рольссене уйăрма, хире-хирѣсле тѣрѣсле, хутшăнакан ҫынсен тата хăвăн ёҫусене кирлѣ пек хаклама, конфликтлă ситуацисене татса пама, партнер поведенин уйрăмлăхне хисеплесе пăхма хистени;
- предметри тата ытти предметсен хушшинчи базăллă а́нланусене уҫамлатма пулăшни.

Предмета вѣренин (предметные) результа́тѣсем:

- литература халăх тата тѣнче культурин пулăмѣ пулнине туйтарни;
- халăхăн ас-хакăлпа шухăш-кама́л интересѣссене тата йăли-йѣркине сыхласа хăварма, малалла та́сма пулăшни;
- вырăс литературипе ҫаваш литературин пѣрпеклѣх пуянлăхѣссене ҫыхăнтарни;
- вулав кашни ҫынна аталантарнине тата система́ллă вулав кирлине туйтарни;
- ачасен тѣнчекурăмне аталантарни, Раҫҫей историйѣпе тѣнче культуреине пѣлтерни, малтанхи ас-хакăлпа шухăш-кама́л интересѣссене йѣркелени;
- ырра усалран уйăрса илме вѣрентни;
- вуланин тѣллевне а́нланса илме пулăшни;
- тѣрлѣ вулава уса курни те текстăн содержанияине а́нланса илме пулăшни;
- тѣрѣс хак пама пултарни ыйта́ва сўтсе явма, хăйсен хуравне ҫирѣплетме хăнăхтарни, геройсене кама́л-сипет енчен тѣрѣс хак партарни;
- калаҫу тата вулав компетентне йѣркелесе пыни;
- ачасенчи пѣлўлѣх шайне, ас-хакăлпа шухăш-кама́л интересѣссене, творчества́лла ёҫлеме пултарассине аталантарни;
- тѣрѣс ыйту лартса тѣрѣс хурав пама вѣрентни; вулакан хайлавсенче сăлтавпа следстви хушшинчи ҫыхăна́ва палăртни;
- этикет нормисене пăхăнса калаҫма вѣрентни;
- монологлă калаҫăва аталантарни;
- диалога кѣме, ыттисене итлеме вѣрентни;
- хăйсен шухăшне аргументлама, урăх шухăша йышăнма, урăх халăх культуреине а́нланма хистени;
- илемлѣ хайлавсене наука́лла е ытти популярлă хайлавсенчен уйăрса илме пултарни;
- илемлѣ хайлав темине, тѣп шухăшне палăртни, текста кирлѣ шайра тишкерни: чѣлхе енчен те, литература теорийѣ енчен те;
- кашни ача хайлава а́нланма вѣренин, ҫав хайлав патне кашнин хăйѣн туйăмѣ ҫурални;
- хайлаври пулăмссене, ситуацисене тѣрѣс хак пама вѣренсе пыни;
- илемлѣх мелѣссене, сăнарлăхăн уйрăмлăхѣсемпе мелѣссене, пуллев фигурисене, стильне, вѣссене мѣн тѣллевпе уса курнине палăртни;
- персонажсене туллин тишкерни, хак пани (мѣн пур енчен: вѣсен ёҫѣсенчен пуҫласа тыткаларашѣ, сăнѣ-пичѣ, тумѣ таранченех);
- хăйссене килѣшекен литература́на суйласа илме хăнăхни, пулăшу материалѣпе, информаци илес тѣлѣшпе ытти справочниксемпе уса курма вѣренин.

Вѣренеке́н пултармалла:

8 класс пѣтернѣ ҫѣре

- класра вѣреннѣ хайлавсен тата килте вулава́ кѣнекесен авторѣссене, ячѣссене, жанрѣссене, ҫивѣч ыйта́вѣсемпе темисене тата вѣссене хăш тапхăрта ҫырнине;
- ҫак а́нлавсене пѣтѣмѣшле пѣлмелле: илемлѣ сăнарпа сăнарлăх, темѣпа тѣп шухăшѣ, ёҫ йѣркипе тытам, рифма́па сăва́ йѣрки, жанрсем, ретсемпе ушкăнсем (эпика, лирика, лиро-

- эпика, драматурги; романсем, новеллёмсем, публицистика хайлавёмсем, комедисем, трагедисем, драмёмсем, приключенисемпе фантастика, питлев), литература суламёмсем тата пултарулах меслечёмсем (классицизм, романтизм, реализм);
- лирика, лиро-эпика, драматурги речёсенчи хайлавсен жанрёмсене, тытамне, сәнарсен ушкәнёмсене, хайлаври вәхәтпа ыраһна тата вёсен ҫыхәнәвёмсене;
 - ҫыравҫәсен пурнәҫёпе пултарулахён литературәра паләрнә тапхәрёмсем тата вёсен пурәннә вәхәтри паллә ёҫёмсемпе ҫынсем ҫинчен;
 - чәваш литературин аталану тапхәрёмсене, вёмсем халәх историйёпе ҫыхәнса тәнине тата кашни тапхәрти ҫыравҫәсемпе хайлавсене;
 - кирек мёнле текста та уҫәмлә, йёркеллә, такәнмасёр вулама, пәхмасёр калама вёреннә сәвәсемпе сыпаксене халәх умёнче илемлә каласа пама;
 - вуланә хайлав тёсне, жанрне, ёҫ йёркипе тытамне, сәнарсен ушкәнёмсене, тавлашу йёрёмсене әнлантарса пама;
 - хайлавра хускатнә ҫивёч ыйтусене тупма;
 - илемләх мелёмсем хайлав шухәшне вәйлатнине әнлантарса пама, ҫыравҫә хавхине паләртма; - сәнарсемпе хайлав ҫинчен мён шухәшланине тёсләхсемпе ҫирёплетсе ёнентерме;
 - ҫыравҫәпа унән хайлавё литературәра мёнле ыраһ йышәннине әнлантарма;
 - вуланә кёнекери ёҫсене пурнәҫри тёсләхсемпе танлаштарса ҫыхәнүүлә калаҫма, ыттисен сәмахне ҫирёплетсе, тиркеме е тёрлетсе харпәр хай мён шухәшланине хётёлеме;
 - каламалли е ҫырса памалли шухәшсен планне, тезисёмсене тума;
 - вёрентекен каланине е лекцилле калаҫәва кёскен ҫырса пыма;
 - литература темипе пёлтерё, хыпар, реферат е доклад хатёрлеме;
 - хай тёллән вуланә кёнеке, курнә спектакль, концерт, кинофильм, телекурәм ҫинчен рецензи е информации ҫырма;
 - пурәнәкан ыраһнти халәх сәмахләхне, литература паләкёмсене, алҫыравёмсене пухма, вёмсене тирпейлесе ырнаҫтарма;
 - пуҫламәш классенче литература ыйтәвёмсемпе калаҫусем, сәвә сехечёмсем ирттерме;
 - тёрлә йышши сәмах кёнекипе (словарьпе), справочникпа, энциклопедипе уса курма, вёмсенчи кирлә ыраһсене ҫырса илме, ыраһсла әнлантарнисене чәвашла куҫарма.

«Чәваш литератури» предметән содержанийё:

8 класс

«Сәнарлә сәмах әсталәхё» күртём урок. И.Я.Яковлев «Чәваш халәхне» халал. Пил, пехил, халал.

Халәх сәмахләхё. Авалхи сәмахләх хәвачё. Вёрё-суру чёлхи. Әрәмлә сәмахләх.

Авалхи ҫырулах паләкёмсем. Руна ҫыравё. Виталий Станьял. «Камсем эфир...» сәвә. Асаттесен карт ҫыравё. Атәлҫи Пәлхар культури. Кул Гали. «Уҫәппа Селихха» поэма сыпакёмсем. Вәтам ёмёрсенчи культура. Чёрёлекен ҫырулахән малтанхи утамёмсем. Ермей Рожанский. II Кётерне патшана халалланә мухтав сәвви. I Павәл Чулхулана пынә ятпа калама ҫырна сәвә. Вәтәр Юман. «Чәтәмләх ҫинчен» сәвә. Мухтав сәввисемпе сәмахёсен хайне еврёләхё.

XVIII-XIX ёмёрсенчи чәваш ҫырулахёпе культури. Василий Лебедев. «Пирён телей» сәвә. Михаил Федоров. «Арҫури» поэма. Классицизм тата вәл ҫутләх идеисемпе ҫыхәнни.

XX ёмёр пуҫламәшёнчи чәваш литератури. Михаил Акимов. «Шёт туни» халап. «Тёләнмелл!» памфлет. Питлев Тайәр Тимки. «Шухәш» сәвә Константин Иванов «Нарспи» поэма. Ҫеҫпёл Мишши. Кәвар чёрен ҫуламлә сәмахёмсем. «Катаран каҫ килсен» сәвә. «Инҫе ҫинҫе уйра уяр» сәвә. «Тинёсе» сәвә. «Ҫён Кун аки» сәвә. Сәвә хывәмёмсемпе сәвә виҫисем.

XX ёмёрён пёрремёш ҫурринчи чәваш литератури. Илле Тукташ. «Тәван ҫёр-шыв» сәвә. «Шурә кәвакарчән» сәвә. «Шур Атәлта акәш яраһнәт» сәвә. Иоаким Максимов-Кошкинский «Ачамәрсем» пьеса. Мётри Кипек. «Ягуар» калав. Илпек Микулайё. «Госпитальте» калав. Хайлав тытамё. Хайлав чёлхи.

XX ёмёрён иккёмёш ҫурринчи чәваш литератури. Юрий Семенгер. «Амәшё ывәлән паләкёпе калаҫни» сәвә. Любовь Мартянова. «Хисеп те кирлә» сәвә. «Юрамасть юлма»

сăвă. «Асамлă арча» сăвă. Юхма Мишши. «Шурçамка» повесть сыпăкĕсем. Сăнарлă пуплев никĕсĕ: сăнарлă чĕлхе, пуплев эрешлĕхĕ.

XXI ĕмĕр пуçламăшĕнчи чăваш литератури. Елен Нарпи. «Çÿпçe тĕпĕнчи çылăх» калав Виталий Шемекеев. «Кун çути. Каç сасси, юрату...» сăвăсем Хайлавсен темипе проблеми.

Тăван литература тĕнче шайне сарăлни. Венгри чĕлхипе янăракан чăваш поэзийĕ. Венгри поэзийĕ чăвашла янăрать Михай Ладани. «Юрă» сăвă. Йожеф Байза «Аша сунтарса» сăвă. Шандор Вĕреш. «Хурлăхлă вальс» сăвă.

Тăванла халăх сыравĕсем: тĕрĕк литературинчен. Габдулла Тукай. «Шурале» поэма сыпăкĕсем.(Тутар литературинчен). Маймбет юрри.(Казах литературинчен). Хамид Алимджан. «Россия» сăвă. (Узбек литературинчен). Расул Рза. «Баку» сăвă. (Азербайджан литературинчен).

Тăван литература урокĕсен тематика планĕ -8 класс (68 сехет)

Урок йĕрки	Урок теми	Урок шучĕ
Сăнарлă сăмах асталăхĕ (2 сехет)		
1.	Кÿртĕм. Литература – пурнăç тĕкĕрĕ.	1
2	И.Яковлев. «Чăваш халăхне» халал.	1
Халăх сăмахлăхĕ (3 сехет)		
3	Авлхи сăмахлăх хăвачĕ. Вĕрÿ - суру чĕлхи.	1
4	Ăрăмлă сăмахлăх тĕсĕсем, илемлĕх мелĕсем, пуплев фигурисем.	1
5	Ăрăмлă сăмахлăх.	1
Авалхи сырулăх палăкĕсем (2 сехет)		
6	Руна сырăвĕ. В.Станьял "Камсем эфир".	1
7	Асаттесен карт сырăвĕ.	1
8	Кул Гали. «Уçăппа Сĕлихха» поэма сыпăкĕсем.	1
9	Атăлси Пăлхар культури сыруллă палăкĕсем.	1
10	Вăтам ĕмĕрсенчи культура. Ермай Рожанский.	1
11	Вăтăр Юман. «Чăтăмлăх çинчен» сăвă.	1
18 - 19 ĕмĕсенчи чăваш сырулăхĕпе культура (8 сехет)		
12	В.Лебедев." Пирĕн телей".	1
13	Михаил Федоров пурнăçĕпе пултарулăхĕ."Арсури"хайлав шăпи.	1
14	"Арсури"поэмăна "кадрлама" вĕренни.	1
15	М.Федеровăн "Арсури"хайлавăн жанр хăйне евĕрлĕхĕ.	1

16	М.Федоровӑн "Арсури"хайлавӑн виҫи, сӑнарлӑхӗ, ытарлӑх.	1
17	Ҫӗнӗ сырулӑх пуҫламӑшӗнчи литература утӑмӗсем.	1
18	Килти вулав. Калаҫу урокӗ «Чуралӑхри чӗлхене шанӑк паракансем».	1
19	Сочинени: «Тӑван литература никӗслевҫисем».	1
	XX ӗмӗрти чӑваш литератури (15 сехет)	
20	XX ӗмӗрти чӑваш литератури. Ирӗке, танлӑха, ҫутта.	1
21	М.Акимов пурнӑҫӗпе пултарулӑхӗ. "Шут туни" хайлав теми, хавхи.	1
22	«Тӗлӗнмелле» памфлет. Кулӑш тата питлев жанрӗсем. Пафос.	1
23	Тайӑр Тимкки. "Шухӑш"сӑвӑ.	1
24	Тайӑр Тимкки." Чаплӑ вилӗм юрри"сӑвӑ."Пурнӑҫ ҫути" новелла.	1
25	К.Иванов пултарулӑхӗн паллӑ енӗсем. "Силпи ялӗнче "сыпӑк.	1
26	"Сарӑ хӗр", "Тарни", "Туй" сыпӑксем.	1
27	"Хушӑлкара"," Нарспи ӗҫӗ", "Вӑрманта", "Тӑватӑ виле"сыпӑксем.	1
28	Сочинени "Пуянлӑхра анчах мар, ыр курасси - ҫыннинче".	1
29	Ҫеҫпӗл Мишши пурнӑҫӗпе пултарулӑхӗ. "Катаран каҫ килсен"	1
30	"Инҫе ҫинҫе уйра уяр" сӑвӑ.	1
31	«Ҫӗнӗ Кун аки» сӑвӑри ҫӗкленӗлӗх пафосӗн мелӗсем.	1
32	«Тинӗсе» сӑвӑри ҫӗкленӗлӗх.	1
33	Килти вулав урокӗ. Калаҫу-пӗтӗмлетӗ.	1
34	Сочинени.	1
	20 ӗмӗрӗн пӗрремӗш ҫурринчи чӑваш литератури (11 сехет)	
35	И.Тукташ "Тӑван ҫӗршыв".	1
36	И.Тукташ "Шурӑ кӑвакарчӑн", "Шур Атӑлта акӑш ярӑнать" сӑввисем.	1
37	И.Максимов - Кошкинский "Ачамӑрсем" пьеса.	1
38	И.Максимов - Кошкинский "Ачамӑрсем" пьеса.	1
39	И.Максимов - Кошкинский "Ачамӑрсем" пьеса.	1
40	Сочинени "Тӑван ҫӗршывшӑн, ирӗклӗхшӗн,чышӑн"	1
41	А. Лазарева пултарулӑхӗнче пурнӑҫ пулӑмӗсем палӑрса юлни. "Пирвайхи юрату".	1

42	М.Кипек "Ягуар" калав.	1
43	М.Кипек "Ягуар"калаври Ягуар сӑнарӑ.	1
44	И.Микулайӑ "Госпитальте" калав.	1
45	216 стр. 2 ыйтупа ӗслени,калав сырни.	1
20 ӗмӗрӗн иккӗмӗш сурринчи чӑваш литератури (7 сехет)		
46	20 ӗмӗрӗн 60 - 70 сӑлӗсем.	1
47	Юрий Сементер "Амӑшӗ ывлӗпе каласни".	1
48	Любовь Мартъянова сӑввисем.	1
49	"Мӗн вӑл телей" диспут урокӗ.	1
50	Юхма Мишши "Шур сӑмка" повесть.	1
51	Юхма Мишши "Шур сӑмка" повесть.	1
52	Кашкӑр синчен ӑслав сырни.	1
21 ӗмӗр пусламӑшӗнчи чӑваш литератури (7 сехет)		
53	2000 - 2015 сӑлсем.	1
54	Елен Нарпи "Сӑпсе" калав.	1
55	Елен Нарпи "Сӑпсе" калав.	1
56	Виталий Шемекеев. Хыватӑп эпӗ юрӑсем.	1
57	Виталий Шемекеев. Хыватӑп эпӗ юрӑсем.	1
58	Хайлавсен темипе проблеми.	1
59	Килти вулав. Л.Сачкова "Чӑкеҫӗм, чӑкеҫ..."	1
Тӑван литература тӗнче шайне сарӑлни (3 сехет)		
60	Михай Ладани "Юрӑ".	1
61	Йожеф Байза "Аша сунтарса" сӑвӑ.	1
62	Шандор Вереш "хурлӑхлӑ вальс" сӑвӑ.	1
Тӑванла халӑх сыравсисем (6 сехет)		
63	Тутар литературинчен. Габдула Тукай "Шурале" поэма.	1
64	Казах литературинчен. Майбет юрри.	1
65	Узбек литературинчен. Хамид Алимджан. «Россия» сӑвӑ.	1

66	Азербайджан литературинчен. Расул Рза "Баку" сӱвӱ.	1
67	Тӱрӱслев ӱсӱ.	1
68	Вӱреннине аса илсе пӱтӱмлетесси.	1

ӱнлантарни (9 класс)

ӱс программине ҫак документсене тӱпе хурса тунӱ:

- **стандарт:** Государственный образовательный стандарт основного общего образования (приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 17.12.2010 г. № 1897);

- **программа:** Тӱван литература. Тӱслӱх программа: ҫӱваш шкулӱн 5-9-мӱш класӱсем валли | Ҫӱваш Республикин Вӱренӱ тата ҫамрӱксен политикин министерстви; Н.Г.Иванова, Е.А.Майков хатӱрленӱ. – Шупашкар: Ҫӱваш кӱнеке издательстви, 2015.

-**программа:** Основная образовательная программа основного общего образования МБОУ «Персирланская ООШ»;

-**положения** о рабочих программах МБОУ «Персирланская ООШ»;

9-мӱш класри темӱсенчен пӱрисем литература ӱсӱмӱн уйрӱм тапхӱрӱсене сӱнласа парасӱсӱ, теприсем - уйрӱм ҫыравҫӱ пултарулаӱхне тӱпчесе-тишкерсе вӱренмеллисем.

Тӱп вырӱнта писательсемпе поӱтсен, драматургсен чи паллаӱрах хайлавӱсем.

Тӱван халаӱхӱн ӱс-хакӱл, кӱмӱл-сипет пуянлаӱхӱ ҫине таянса воспитани ӱсӱне йӱркелемелле, унӱн ӱмӱрхи илемлӱх ӱнкарӱвне ӱса хывтармалла, ачасен шухӱшлавне тарӱнлатса пымалла.

9 класра жанр уйрӱмлаӱхне тата хронологипе историе, халаӱх, общество пурнӱсӱне тӱпе хурса вӱрентмелле. ҫыравҫӱ биографийӱпе пултарулаӱхне тивӱслӱ истори лару-тӱрӱвӱпе ҫыхӱнтармалла. Ку пусӱмри ачасене вулама пысӱкрах хайлавсен сыпӱкӱсене панӱ.

Ҫӱваш литератури предмечӱ умне ҫакӱн пек ӱсӱсем тухса тӱрӱсӱсӱ :

Вӱрентӱ тӱллевӱсем:

-вулавпа вӱренӱ урла илемлӱх ӱнкарӱвне, тӱрӱслӱх туйӱмне аталантарасси, илемлӱ сӱнарпа сӱнарлаӱх пӱлӱвне туйма, хаклама хӱнӱхтарасси, ҫыхӱнулла шухӱшлава тарӱнлатса пырасси,

-ҫӱваш халаӱх сӱмахлаӱхӱпе ҫырулла сӱмахлаӱх хайлавӱсен чи паха тӱслӱхӱсемпе паллаштарасси,

-хайлавсенче пурнӱҫ пулаӱмӱсем мӱнле палӱрнине хаклама хӱнӱхтарасси, - ачасене ӱнерсен тата сӱмах ӱнерӱн пулаӱмӱсене тӱрӱс ӱнланма, ӱша хывма вӱрентесси,

-пуплев-хутшаӱну культурина аталантарасси,

Вӱрентӱ предмечӱн задачисем:

-илемлӱ хайлавпа паллаштарнӱ май ачасен кӱмӱл-туйӱмне аталантармалла, халаӱх этикипе халаӱх педагогики ҫине таянса вӱсен ӱс-тӱнӱнчи сӱпайлаӱха, ҫураҫулаӱха упраса хӱвармалла,

-ачасене вулама, вуланине ӱнланма, сӱнарсене хак пама, жанрсене, литература теорийӱн ансат ыйтаӱсене пӱлме, вӱсем пурнӱҫа мӱнлерех ҫутатнине чухлама хӱнӱхтарса ҫитермелле,

-илемлӱ хайлавӱн тишкерӱвӱпе ҫыхӱннӱ ӱнлавсемпе паллаштармалла: хайлав теми, литература геройӱ, унӱн характерӱ (ӱсӱсем, хӱйне мӱнле тытни, сӱн-сӱпачӱ, пуплевӱ, шухӱшӱ-кӱмӱлӱ), автор, характеристика, илемлӱ пайрӱмсем, сюжет (хайлаври ӱс-пуҫ, сӱнланнӱ ҫынсем, пейзаж, интерьер), пуплеве илемлетекен мелсем, пафос (хавха), прозӱлла тата сӱвӱлла пуплев,

- тӱрлӱ предметсен ҫыхӱнӱвне пӱтӱмлетме май парасси,

-ачасен кӱмӱл-сипетне халаӱх педагогикипе эстетики, традицийӱсемпе философийӱ урла аталантарасси,

-илемлѣ сӑнарлӑха туйма, хаклама хӑнӑхтарасси, сыхӑнуллӑ шухӑшлава тарӑнлатса пырасси.

Вѣрентӗ предметѣн вырӑнѣ:

Пѣтѣмѣшле вӑтам пѣлӗ паракан шкулти 9 класс ачисем тѣрлѣ шайлӑ пѣлӗллѣ. Чӑваш литературипе сехет шучѣ базислӑ плана пӑхӑнса тӑрать. Сехетсен шучѣ - 51 сехет. 1-мѣшпе 2-мѣш чѣрѣкре эрнере -1 сехет; 3-мѣшпе 4-мѣш чѣрѣкре – эрнере 2 сехет.

Вѣренӗ пособийѣ:

Т 13 Таван литература: вѣренӗпе вулав кѣнеки. 9-мѣш класс валли / В.П. Станьял, Е.А. Майков, О.А. Вишнева, Г.Л. Никифоров сьрса-пухса хатѣрленѣ. – Шупашкар: Чӑваш кѣнеке издательстви, 2020. – 335 с. - ISBN 978-5-7670-2919-8

Чӑваш литературине вѣренин результатѣсем

Харкамлӑх (личностные) результатѣсем:

- ачасенче чӑвашлӑх туйӑмѣсене аталантарни;
- чӑн-чӑн гражданин пулма вѣрени;
- хайлава вуласа демократилӑх тата сьнлӑх туйӑмѣсем йѣркелени;
- таван ен культурине, йӑли-йѣркине, тѣнне пѣлме пуслани, Раçсейри ытти халӑх культурипе тата тѣнѣпе паллашни;
- халӑха юратма тата ытти халӑх сьннисене хисеплеме вѣрени;
- Раçсейри тѣрлѣ халӑх мораль нормине пѣлсе вѣсене хисеплесе пурӑнма вѣрени;
- сѣмьене, сѣмьери пахалӑха, сьт сӑнталӑка хисеплеме, юратма вѣрени;
- сьвлӑхлӑ пурнӑç йѣрки кирлине палӑртма, хӑйсен тата ыттисен сьвлӑхне упрама вѣрени;
- хальхи пурнӑçра хӑйсене мѣнле тытма май пуррине пѣлтерни, пѣр-пѣринпе килѣштерсе пурӑнма вѣрени;
- вѣренин усси пурнӑçра кирлине ѣнентерни;
- эстетика туйӑмѣсене тата чун-кӑмӑла аталантарни;

Пур предмета та вѣренме кирлѣ (метапредметные) результатсем:

- вѣренӗри тѣллевсене, задачӑсене ӑнланма май парать; пултарулӑх (творчество) ѣçсене пурнӑçлама вѣрени;
- вѣренӗре планлас, хакламалли ѣçсене тѣрѣс пурнӑçлама хистет, тѣллевсене пурнӑçа кѣртнѣ чух ӑнӑçлӑ çула суйласа илме пулӑшни;
- вѣренӗри ӑнӑçупа ӑнӑçусӑрлӑх сӑлтавѣсене ӑнланма май парать, тѣрѣс çул сине тӑратни;
- логикӑллӑ танлаштарӑва, тишкерѣве, пѣтѣмлетѣве алла илме тата илемлѣ, наукӑллӑ тата ытти литературӑри сӑлтавпа следстви хушшинчи сыхӑнӑва курма вѣрени;
- урӑх халӑх сьннисемпе пѣрлѣхри ѣçсен тѣллевѣсене палӑртма пултарма, рольсене уйӑрма, хире-хирѣсле тѣрѣслеме, хутшӑнакан сьнсен тата хӑвӑн ѣçусене кирлѣ пек хаклама, конфликтлӑ ситуацисене татса пама, партнер поведенин уйрӑмлӑхне хисеплесе пӑхма хистени;
- предметри тата ытти предметсен хушшинчи базӑллӑ ӑнланусене уçамлатма пулӑшни.

Предмета вѣренин (предметные) результатѣсем:

- литература халӑх тата тѣнче культурин пулӑмѣ пулнине туйтарни;
- халӑхӑн ӑс-хакӑлла шухӑш-кӑмӑл интересѣсене тата йӑли-йѣркине сыхласа хӑварма, малалла тӑсма пулӑшни;
- вырӑс литературипе чӑваш литературин пѣрпеклӑх пуянлӑхѣсене сыхӑнтарни;
- вулав кашни сьнна аталантарнине тата системӑллӑ вулав кирлине туйтарни;
- ачасен тѣнчекурӑмне аталантарни, Раçсей историйѣпе тѣнче культурине пѣлтерни, малтанхи ӑс-хакӑлла шухӑш-кӑмӑл интересѣсене йѣркелени;
- ырра усалран уйӑрса илме вѣрени;
- вуланин тѣллевне ӑнланса илме пулӑшни;
- тѣрлѣ вулава усӑ курни те текстӑн содержанине ӑнланса илме пулӑшни;
- тѣрѣс хак пама пултарни ыйтӑва сьтсе явма, хӑйсен хуравне сирѣплетме хӑнӑхтарни, геройсене

кәмәл-сипет енчен тәрәс хак партарни;

- калаҗу тата вулав компетентне йөркелесе пыни;
- ачасенчи пәлүлөх шайне, әс-хакәлпа шухәш-кәмәл интересәсене, творествәлла әҗлеме пултарассине аталантарни;
- тәрәс ыйту лартса тәрәс хурав пама вәрентни; вулакан хайлавсенче сәлтавпа следстви хушшинчи сыхәнәва пәләртни;
- этикет нормисене пәхәнса калаҗма вәрентни;
- монологлә калаҗәва аталантарни;
- диалога кәме, ыттисене итлеме вәрентни;
- хәйсен шухәшне аргументлама, урәх шухәша йышәнма, урәх халәх культурина әнланма хистени;
- илемлә хайлавсене наукалла е ытти популярлә хайлавсенчен уйәрса илме пултарни;
- илемлә хайлав темине, тәп шухәшне пәләртни, текста кирлә шайра тишкерни: чәлхе енчен те, литература теорийә енчен те;
- кашни ача хайлава әнланма вәренни, җав хайлав патне кашнин хәйән туйәмә җурални;
- хайлаври пуләмсене, ситуацисене тәрәс хак пама вәренсе пыни;
- илемләх меләсене, сәнарләхән уйрәмләхәсемпе меләсене, пулев фигурисене, стильне, вәсене мән тәллөвпе усә курнине пәләртни;
- персонажсене туллин тишкерни, хак пани (мән пур енчен: вәсен әҗәсенчен пуҗласа тыткаларәшә, сәнә-пичә, тумә таранченех);
- хәйсене киләшекен литературәна суйласа илме хәнәхни, пуләшу материаләпе, информаци илес тәләшпе ытти справочниксемпе усә курма вәренни.

Вәренкенән пултармалла:

9 класс пәтернә җәре

- илемлә литература, әсталәхпа политика, публицистикапа критика хайлавәсене тәрәс, җәмәл, уҗәмлә вулама;
- җыравҗә җыраса кәтартнине куҗ умне үкерчәклән кәларса тәратма, ун җинчен сәнарлә каласа пама;
- класра е килте вуланә хайлавсене вярән-вярәнән, туллин е пәтәмәшле кәскен сюжетласа каласа е җыраса пама;
- хайлавсен ретне, тәсне, жанрне уйәрма, уйрәм хайлавән шухәшпа илемләх хәй евәрләхне пәләртма;
- вәреннә хайлав тәрәх план тума, сәнарсене тата сәнарсен ушкәнәсене тишкерсе сочинени хатәрлеме;
- хайлав җинчен хәй мән шухәшланине сыхәнүллә каласа е җыраса пама;
- хайлаври тәп е хушма темәсемпе җивәч ыйтусене уйәрма, вәрентекен панә ыйтусем е план тәрәх ыра е усал сәнарсене, пуләмсемпе әҗсене танлаштарса хаклама, вәсене уҗса пама;
- автор шухәшә (позицийә) тата хайлав пафосәпе идеи сәнарсемпе геройсем урлә мәнле уҗәлса пынине кәтартма;
- әҗ йәрки, хайлав тата сәнарсен тытәмә, хирәҗү, сәнарлә чәлхе, илемләх пәйрәмәсем (детальсем) хайлав шухәшәпе илемне мәнле үстернине әнлантарма, тәсләхсемпе җирәплетме; - литература ыйтәвәпе пәчәк доклад, хыпар, реферат тата «Тантәш» хаҗатпа «җил җунат» журнал вали статья е тәрленчәк җырма;
- килте вуланә кәнекене, курнә фильма, спектакле е телекурама хакласа аннотаци, кәске рецензи, статья җырма, харпәр хәй шухәшне тәсләхсемпе әнентерсе җирәплетме;
- вәренү кәнекисемпе хрестоматисенчи әнлантарусемпе, шукул валли кәларнә справочниксемпе, словарьсемпе усә курма;
- класра е килте вуланә хайлавсен тексәсене, вәсенчи темәсемпе тәп шухәшсене, сәнарсене, әҗсен йәркине, хирәҗ тәрәва (конфликта);
- хайлавсен тытәмне, авторән пултаруләх меслетне, илемләх меләсене, чәлхен ытарлә җаврәнәшәсене, әсталәх хәй евәрләхне; - җаваш литературин аталану йәркине, тапхәрәсене;

- кашни тапхърти паллә җыравҗасемпе вёсен хайлавёсене; - реализм меслечён тёп паллисене, жанрсен җыханавне;
- литература хайлавёсен жанрёсене;
- литература сáмах áсталахё пулнине, вáл пурнаҗа типласа, историн пёр-пёр тапхърён палларах енёсене вáйлатса кáтартнине.

«Чáваш литератури» предметán содержанийё:

9 класс

«Литература тата вáл җыннан чун-чёмне витем кўнин пёлтерёше» кўртём урок.

Халáхан сáмах вёҗсён җўрекен хайлавёсем. Áрэмлә сáмахлáх тёслехёсем. Кёлёсемпе сáвапсем. Кил-йыш кёллисем. Áрэмлә чёлхе. Балладáсем – сюжетлә юрáсем. Мифла балладáсем. Кун-җул балладисем. *Баллада. Литературáри халáх сáмахлáхё.*

Авалхи җырулáх палáкёсем. Пирён эрáчченхи тапхъртан пуҗласа XVIII ёмёр таран. Авалхи тёрёк халáхёсен культури. Несёлсен җыруллá палáкёсем. Мётри Юман. «Паттáр пулнá авалсем». *Авалхи тёрёк җырулáхёне Руна җырáвёсем.* Атáлҗи Пáлхар культури. Ахмед ибн Фадлан. «Атáлҗи Пáлхар патшалáхне җитсе курни». Палас Ахун Юсупё. «Хáтлá пёлў» *поэма сыпáкёсем.* *Авалхи тёрёксен эпика хайлавёсем – халáхан сюжетлá эпосён җáл куҗёсем.* Чáвашсен вáтам ёмёрсенчи культури. Чáваш Хвети. «Чáрáш тáрринче куккук автатъ» сáвá. «Атя, инке...» сáвá. Урхас Якурё. «Атте панá хора лаша» сáвá. *Очерк жанрё аталанни.*

XVIII- XIX ёмёрсенчи чáваш литератури. Никита Бичурин. «Байкал» *очерк сыпáкёсем.* Спиридон Михайлов-Янтуш. «Юнка» *сáвá.* «Хёрринче ыргасшáн мар» шўт. «Сунарҗан пуҗ пулнá-и?» *питлев анекдочё.* «Чее кушак» *калав.* Николай Ашмарин. «Качи җáви» *калав.* *Сентиментализм. Классицизм.*

XX ёмёрён пёрремёш җурринчи чáваш литератури. 1900-1920 җулсем. Николай Шелепи. «Раҗсей» *сáвá.* «Сёлён» *сáвá.* Федор Павлов. «Судра» *комеди.* 1920-1930 җулсем. Иван Ивник. «Сывлáм йёрё юлчё җырура...» *сáвá.* «Юрáҗсем» *сáвá.* Ефрем Еллиев. «Чён тилхепе» *калав.* *Сáввáн тён интонацийёсем.* *Поэтпа лирика геройён туйáмёсем.* 1940-1950 җулсем. Митта Ваҗлейё. «Сёр-шывáм, сёр-шывáм, мён кирлё сана?...» *сáвá.* «Анатри юрá» *сáвá.* «Тáван чёлхем! Таса хёлхем...» *сáвá.* «Тав сана» *сáвá.* «Тайáр» *ярáмран.* Александр Алка. «Июнён 22-мёшё» *сáвá.* «Бранденбург хапхи умёнче» *сáвá.* Петёр Хусанкай. «Натали кёпе тёрлет». «*Аптраман тавраш*» *сáвáлла роман сыпáкёсем.* *Лирика тата лиро-эпика хайлавёсен жанр уйрáмлáхёсем.*

XX ёмёрён иккёмёш җурринчи чáваш литератури. Юрий Сквоцов. «Хёрлё мáкáнь» *повесть сыпáкёсем.* Леонид Агаков. «Юманлáхра җапла пулнá» *повесть сыпáкёсем.* 1980-1990 җулсем. Ухсай Яккáвё. «Атте-анне» *поэма сыпáкёсем.* Владимир Степанов. «Юрату хáвачё» *фантастикáллá калав.* *Детективлá, мистикáлла тата фантастикáллá хайлавсем.*

XXI ёмёрти чáваш литератури. Анатолий Хмыт. «Сарá чечек – уйрáлу палли» *калав.* Валери Туркай. «Ку эпё – Валери Туркай!» *сáвá.* «Мён чухлё ырá җын җак сёр җинче!...» *сáвá.* «Тупáнатъ вáл, ырá җын, ырá җын валли...» *сáвá.* «Айáпа кёрсен – йышáн айáпна... » *сáвá.* «Йёркеллё җынсем – йёркеллё ялан...» *сáвá.* Марина Карягина. Палиндромсем. Монопалиндромсем. *Хайлаври персонаж ушкáнёсен тытáмё.*

Тáван литература тёнче шáйне сарáлни. Жан де Лафонтен. «Хула йёке хўрипе хир йёке хўри» *юптару.* Франсуа-Огуст Рене де Шатобриан. «Вáрман» *сáвá.* *Хальхи вáхáтри лирика хайлавёсен ырáнёне пёлтерёше.*

Тáванла халáх җыравҗисем: тёрёк литературинчен. Габдулла Тукай (тутар литературинчен). «Кама ёненмлн?» *сáвá.* «Ах, калем!» *сáвá.* Аалы Токомбаев (кáркáс литературинчен). «Тáван сёр-шыв телейё» *сáвá.* *Хурáнташ халáх литератури жанрёсен хáйне евёрлехё.*

Тáван литература урокёсен тематика планё -9 класс (51 сехет)

Урок	Урок теми	Урок
------	-----------	------

йёрки		шучё
	Литература тата вӑл ҫыннӑн чун-чӑмне витӑм кўни (1 сехет)	
1.	Кўртӑм. Литература тата вӑл ҫыннӑн чун-чӑмне витӑм кўни.	1
	Авлхи карт ҫырулӑ тата халӑх сӑмахлӑхӑ (3 сехет)	
2	Ӑрӑмлӑ сӑмахлӑх тӑслӑхӑсем. Кӑлӑсемпе сӑвапсем. Сӑмахлӑхри илемлӑх мелӑсем: пуплев фигурисем.	1
3	Ӑрӑмлӑ чӑлхе асамлӑхӑ. Ӑрӑмлӑ чӑлхен жанрӑсемпе паллисем.	1
4	Балладӑсем – сюжетлӑ юрӑсем. мифла балладӑсем. Кун-ҫул балладисем.	1
	Авалхи ҫырулӑх палӑкӑсем (7 сехет)	
5	Авалхи тӑрӑк халӑхӑсен культури. Кўл Текӑне мухтакан Пысӑк ҫыру.	1
6	Мӑтри Юман. «Паттӑр пулнӑ авалсем».	1
7	<u>Атӑлҫи Пӑлхар культури.</u> Ахмед ибн Фадлан. «Атӑлҫи Пӑлхар патшалӑхне ҫитсе курни»	1
8	Палас Ахун Юсупӑ. «Хӑтлӑ пӑлӑ» поэма сыпӑкӑсем.	1
9	Сочинени «Атӑлҫи Пӑлхар патшалӑхӑ – чӑваш несӑлсен ҫер-шывӑ».	1
10	<u>Чӑвашсен вӑтам ӑмӑрсенчи культури.</u> Чӑваш Хвети. «Чӑрӑш тӑрринче кукку авӑтатӑ», «Атя, инке...» сӑввисем.	1
11	Урхас Якурӑ. «Атте панӑ хора лаша» сӑвӑ. Тӑп шухӑшӑ, уйрӑмлӑхӑсем.	1
	18-19-мӑш ӑмӑрсенчи чӑваш литератури (7 сехет)	
12	18-мӑш ӑмӑрти литература паллисем.	1
13	Никита Бичурин пурнӑҫӑе пултарулӑхӑ. «Байкал» очерк. Жанрӑ, сюжет йӑрӑ, тӑсӑ.	1
14	19-мӑш ӑмӑрти литература аталанӑвӑ.	1
15	Спиридон Михайлов-Янтушӑн «Юнка», «Хӑрринче выртасшӑн мар», «Сунарҫӑн пуҫ пулнӑ-и?», «Чее кушак».	1
16	Н.И.Ашмарин – паллӑ тӑпчевӑҫӑ, чӑлхевӑҫӑ, ҫыравҫӑ. «Качи ҫӑви» хайлаври сӑнарсем, шухӑшсем, ӑҫсем.	1
17	Килти вулав урокӑ. С.Чунтеров «Пирӑн йӑх» хайлав жанрӑ.	1
18	Сочинени «Ламран лама куҫатӑ этем ӑс-хакалӑ».	1
	20-мӑш ӑмӑрӑн 1-мӑш ҫурринчи чӑваш сӑмахлӑхӑ (13 сехет)	

19	1900-1920 ç.ç. чăваш сăмахлăхĕ. Николай Шелепин «Раçсей», «Сĕлен» сăввисем.	1
20	Ф.Павлов – яăваш драматургийĕн никĕсне хываканĕ. «Судра» комедин тĕп шухăшĕ, сăнарсен хайне евĕрлĕхĕ.	1
21	20-30 ç.ç. чăваш сăмахлăхĕ.	1
22	Килти вулав. «Шехрулла» калав.	1
23	Иван Ивник. «Сывлăм йĕрĕ юлчĕ ҫырура...», «Юрăсsem» сăвăсен виҫи, тропсем.	1
24	Ефрем Еллиев- паллă вĕрентуҫĕ, прозапа драматурги асти. «Чăн тилхепе» хайлав, сюжет йĕрĕ, тематики, проблематики.	1
25	Килти вулав урокĕ. 20-30-мĕш ҫулсенче пурнăҫпа илем, юрату, туслăх темисем.	1
26	Сочинени. 20-30-мĕш ҫулсенче пурнăҫпа вилĕм проблемине хускатнă ҫыравҫасем.	1
27	40-50 ç.ç. литература аталанăвĕ. Митта Ваҫлейĕн пурнăҫĕпе пултарулен тĕп тапхăрĕсем.	1
28	«Ҫĕр-шивăм, ҫĕр-шивăм, мĕн кирлĕ сана?», «Тав сана!», «Анатри юрă», «Тăван чĕлхем! Таса хĕлхем» сăвă виҫи, илемлĕх мелĕсем.	1
29	Александр Алка пурнăҫĕпе пултарулаҫĕ. «Июнĕн 22-мĕшĕ» сăвă теми, проблеми. Автор шухăш-кăмăлĕпе лирика геройĕн шухăш-кăмăлĕ пĕр килни.	1
30	«Бранденбург хапхи умĕнче» сăвă теми, проблеми, тытăмĕ.	1
31	П.Хусанкай пултарулаҫĕн хайне еверлĕхĕ. «Натали кĕпе тĕрлет» сыпăк жанрĕ, темипе проблеми.	1
	20 ĕмĕрĕн 2-мĕш ҫурринчи чăваш литератури (12 сехет)	
32	60-70-мĕш ç.ç. чăваш литератури.	1
33	Юрий Скворцов пурнăҫĕпе пултарулаҫĕн тĕп тапхăрĕсем. Ҫыравҫан чăваш литературинчи вырăнĕ.	1
34	«Хĕрлĕ мăкăнь» хайлав жанрĕ, тĕсĕ, темипе проблеми.	1
35	«Хĕрлĕ мăкăнь» хайлаври сăнарсен хайне евĕрлĕхĕ. Сюжетĕ, композицийĕ.	1
36	Килти вулав урокĕ. Калаҫу урокĕ. «Пĕрремĕш юратувăл – телей, савăнăҫ».	1
37	Сочинени. «Ҫамрăк ĕмĕр иккĕ килмест, ана тивĕҫлĕ пурăнса	1

	ирттермелле».	
38	Л.Агаков. «Юманлăхра ҫапла пулнă» хайлав жанрĕ.	1
39	«Юманлăхра ҫапла пулнă» хайлаври сăнарсен хайне евĕрлĕхĕ.	1
40	80-90 ҫ.ҫ. литература аталанăвĕ. Яков Ухсай.	1
41	«Атте-анне» поэма сыпăкĕсем. Проблемы, теми, сăвă виҫи, пуплев фигурисем.	1
42	Владимир Степанов- фантастика, мистика жанрĕпе ҫыракан прозаик.	1
43	«Юрату хăвачĕ» хайлав жанрĕ, тĕсĕ, тытăмĕ, конфликт.	1
	21 ĕмĕрти ҫăваш литературы (4 сехет)	
44	21-мĕш ĕмĕрти ҫăваш литературы.	1
45	Анатолий Хмыт. «Сарă чечек – уйрăлу палли» хайлав.	1
46	Валери Туркай – хальхи самана поэчĕ. Сăввисен тематики, пĕрпеклĕхĕсемпе уйрăмлăхĕсем.	1
47	Марина Карягина- тухатуллă поэзи асти. Сăввисен тематики, пĕрпеклĕхĕсемпе уйрăмлăхĕсем.	1
	Тăван литература тĕнче шайне сарĕлни (1 сехет)	
48	Жан де Лафонтен «Хула йĕке хўрипе хир йĕке хўри» юптару. Франсуа-Огуст Рене де Шатобриан «Върман»	1
	Тăванла халăх ҫыравҫисем (3 сехет)	
49	Габдулла Тукай «Кама ёненмелле?», «Ах, калем!» сăвăсем. Аалы Токомбаев «Тăван ҫĕр-шыв телейĕ» хайлав.	1
50	Пĕтĕмлетў урокĕ.	1
51	Вĕреннине аса илсе пĕтĕмлетесси.	1

Критерии оценивания устных ответов

Общие требования к устному ответу по учебному предмету «Родная (чувашская) литература»:

- соответствие ответа формулировке темы;
 - содержательность, глубина и полнота ответа; достоверность излагаемого материала; хорошее знание текста художественного произведения;
 - аргументированность, логичность и композиционная стройность ответа;
 - достаточный интеллектуально-культурный и научно-теоретический уровень ответа;
 - умение воспринимать художественное произведение как факт искусства слова.
- Знание и понимание основных закономерностей и проблем развития литературы, умение анализировать содержание и форму художественных произведений;
- грамотная, богатая, точная и выразительная речь.

Отметка Критерии «5»

- прочные знания и глубокое понимание текста изучаемого произведения;
- умение объяснить взаимосвязь событий, характер и поступки героев, роль художественных средств в раскрытии идейно-эстетического содержания произведения;
- умение привлекать текст для аргументации своих выводов; раскрывать связь произведения с эпохой;
- свободное владение монологической речью.

Отметка Критерии «4»

- прочное знание и достаточно глубокое понимание текста изучаемого произведения;
 - умение объяснить взаимосвязь событий, характеры и поступки героев и роль основных художественных средств в раскрытии идейноэстетического содержания произведения;
- умение привлекать текст произведения для обоснования своих выводов;
- хорошее владение монологической литературной речью;
- допускается 1-2 неточности в ответе.

Отметка Критерии «3»

- знание и понимание текста изучаемого произведения, умение объяснять взаимосвязь основных средств в раскрытии идейнохудожественного содержания произведения, но недостаточное умение пользоваться этими знаниями при анализе произведения;
- допускается несколько ошибок в содержании ответа, недостаточно свободное владение монологической речью, ряд недостатков в композиции и языке ответа, несоответствие уровня чтения установленным нормам для данного класса.

Отметка Критерии «2»

ответ обнаруживает незнание существенных вопросов содержания произведения; неумение объяснить поведение и характеры основных героев и роль важнейших художественных средств в раскрытии идейноэстетического содержания произведения, слабое владение монологической речью и техникой чтения, бедность выразительных средств языка.

Оценка («5», «4», «3») может ставиться не только за единовременный ответ (когда на проверку подготовки ученика отводится определенное время), но и за сумму ответов, данных учеником на протяжении урока (выводится поурочный балл), при условии, если в процессе урока не только заслушивались ответы учащегося, но и осуществлялась проверка его умения применять знания на практике.

Критерии оценивания творческих работ.

В основу оценки творческих работ (сочинение, письмо, диалог, эссе, презентация, проект) по родной (чувашской) литературе должны быть положены следующие главные критерии в пределах программы данного класса:

- 1) правильное понимание темы, глубина и полнота ее раскрытия, верная передача фактов, правильное объяснение событий и поведения героев, исходя из идейно-эстетического содержания произведения, доказательность 30 основных положений, привлечение материала, важного и существенного для раскрытия темы, умение делать выводы и обобщения, точность в цитатах и умение включать их в текст творческих работ;
- 2) соразмерность частей творческого задания, логичность связей и переходов между ними;
- 3) точность и богатство лексики, умение пользоваться изобразительными средствами языка.

Отметка Критерии «5»

- содержание работы полностью соответствует теме;
- отсутствуют фактические ошибки;

- содержание излагается последовательно;
- работа отличается богатством словаря, разнообразием используемых синтаксических конструкций, точностью словоупотребления;
- достигнуты стиливое единство и выразительность текста.

В целом в работе допускается одна-две неточности в содержании.

Отметка Критерии «4»

- содержание работы в основном соответствует теме (имеются незначительные отклонения от темы);
- содержание в основном достоверно, но имеются единичные фактические неточности;
- имеются незначительные нарушения последовательности в изложении мыслей;
- лексический и грамматический строй речи достаточно разнообразен;
- стиль работы отличается единством и достаточной выразительностью.

В целом в работе допускаются две-три неточности: в содержании, а также не более 3-4 речевых недочетов.

Отметка Критерии «3»

- в работе допущены существенные отклонения;
- работа достоверна в главном, но в ней имеются отдельные фактические неточности;
- допущены отдельные нарушения последовательности изложения;
 - беден словарь и однообразны употребляемые синтаксические конструкции, встречается неправильное словоупотребление;
- стиль работы не отличается единством, речь недостаточно выразительна.

В целом в работе допускается не более 4 недочетов в содержании и 5 речевых недочетов.

Отметка Критерии «2»

- работа не соответствует теме;
- допущено много фактических неточностей;
 - нарушена последовательность мыслей во всех частях работы, отсутствует связь между ними, работа не соответствует плану;
 - крайне беден словарь, работа написана короткими однотипными предложениями со слабо выраженной связью между ними, часты случаи неправильного словоупотребления;

нарушено стиливое единство текста. В целом в работе допущено 6 недочетов и до 7 речевых недочетов.